

Gamla minnen i Hörby kyrka

Artiklarna om kyrkan införda i Eslöfs Tidning den 24 och 29 november 1887. Skildringen avser den gamla kyrkan innan den om- och tillbyggdes 1895.

Våra gamla kyrkor stå verkligen som gengångare från svunna tider. Århundrade efter århundrade har dragit förbi deras murar; generation efter generation har samlats under deras hvalf och med mer eller mindre andakt lyssnat till lagens hotande åskor, omväxlande med evangeliets blida budskap. — Der vid de vanligtvis rikt skulpterade dopfonterna upptogos de spåda i den kristna församlingen; der vid altarskranken stod år efter år en högtidsklädd ekara och på öfvergången mellan barndom och ungdom, med darrande läppar och tårfyllda ögon, lofvade obrottslig trohet, lydnad och kärlek åt den evige, inför hvilkens ansigte de här tyckte sig stå; och hit återkom år efter år par efter par och inför samma ansigte lofvade kärlek „i lust och nöd“; der i bänkraderna böjde under tidernas gång tusenden och åter tusenden gråa bjessor sig ned i bön om en himmel för anden efter stofthyddans upplösning, den upplösning, som de kände så omutligt närma sig, och slutligen, der, på de gröna gårdarna, med de många kullarna, som omgifva templet, inbars en efter annan i den svarta kistan för att i gravens tysta gömma hvila i ro.

Men kyrkorna med de hvitgrå, fasta murarna stå der kvar år efter år, bågmande lif och död och i all sin allvarliga stumhet tala de för efterverlden ett gripande språk om röda kinder och ögon blå, om stormar, jubel och envis ålfau, — om smärtans tårar, aggande nöd, hopsjukna gestalter och död och natt: *livets början, fortgång och slut.*

En sådan gammal, minnesrik helgedom är *Hörby kyrka*. Man antager att den äldre delen af detta tempel byggdes i slutet af 13:de århundradet, åtminstone nämnes Hörby, som egen socken 1331. Den gamla kyrkans portal, huggen af sin sandsten, tyckes dock med sin praktiga hvälfning och ädla stil påminna om en något yngre tid, då renaissansen, eller den antika konstens pånyttfödelse äfven sträckt sig till Skandinavien; och torde därför denna portal med temlig säkerhet kunna hänföras till den renaissans, som utbildades i Danmark i första hälften af 16:de århundradet, under namn af „Christian den IV:des stil“. Det bör vara obehöfligt att anmärka, att Skåne vid denna tid var danskt. Visst är, att kyrkan, under den kunglige arkitekten, Christian den IV:des regering, varit underkastad en grundlig restauration. Det kan ej med full tillförlitlighet afgöras, hvilket år kyrkan grundlades och uppfördes, men utan tvifvel var det innan 1513. Den nyare delen uppfördes 1818 under Carl den

13:des regering, hvilket angifves af följande inskrift:

Carolo XIII

*Rege Sveciae Et Norvegiae Haec Pars
Templi Extracta MDCCCXVIII.*

Templets yngre del erbjuder ingenting af märkvärdighet. Vi tråda alltså in i den äldre delen, eller den egentliga stammen, som efter häfdvunnet bruk har sin utsträckning i öster och vester. Vårt intresse fästes här strax vid trenne ypperliga gammalkonstverk, nemligen *altarverket, predikostolen och dopfonten*.

I dessa tre föremål, som, hvad konstnärlighet beträffar, få söka sin like, kunna vi få en lifvande föreställning om skulpturens höga ståndpunkt i början af 16:de århundradet. Isynnerhet altarverket röjer en renhet i stilen och smak i utförandet, som förtjenar allt erkännande och detsamma värde som konstprodukt har i senare tider ofta bestyrkts af konstkännare. Ritningen till detta konstverk, skall, enligt sägen, vara utförd af Christian den IV:de sje f, hvilket dock ej får tagas som gifvet faktum. Altarverkets krön utgöres nemligen af ett fält med denne monarks krönte namn-ciffer och torde härifrån den anförda sägen härleda sig. Tvenne tafvor, föreställande *Kristus på korset, Treenigheten och Nattvarden*, hvilken senare tafva är anbragt å altarverkets hufvudfält, upptaga konstverkets midt. Öfriga delar upptagas nästan helt af smakfulla pelare, friser och skulpterade figurer, hvartill motiven äro hemtade ur bibeln eller legenden. Å ett fält nederst på altarverket läsas instiftelseorden till *altarets sakrament*. I sammanhang med en å altarbordets öfre kant löpande, delvis oläslig latinsk inskrift varseblifver man årtalet 1632.

Predikostolen är också ett vackert minne från den tid då man mer än nu älskade att i konsten gifva uttryck åt den religiösa känslan och så att säga i bilder sökte gifva form åt bokstavens andemening, men den kan dock ej, som konstverk betraktad, jämföras med altarverket. Men kan gerna säga att predikostolen, med sina apostlar, änglar, helgon och många inskriptioner, *sjelf är en ganska god predikan*.

I dopfonten kan man, trots det, att den länge varit obegagnad och åsidosatt, som en skräpsak, ännu skåda ett konstarbete af högt värde. De öfre sidofälten å densamma äro upptagna af följande namn: *Margareta Bergman, Hans Isberg, Wilhelm Pahl*, härtill kommer årtalet 1691.

Det är ett underligt skimmer, som hvilat öfver dylika antikvariat i våra helgedomar. Hvilken djup religiositet är icke

förbunden med dessa! Under seklernas gång har slägte efter slägte inför dem med vördnad böjt sina hufvuden och riktat tankarna på det eviga, oändliga. Hur mången barnablick har icke här irrat från figur till figur och den lifliga barnafantasien har af dem skapat lefvande, mäktiga, tillbedjansvärda väsen, och slutligen har denna fantasi stannat i den vackra barnatron: *här bor den Gud, hvilkens namn jag lärt mig känna vid min moders knän.*

Bänkarne i gamla kyrkan synas vara lika gamla med kyrkan sjelf, men de äro väl underhållna och synes hafva trotsat tidens tand. I en bänk, i närheten af altaret, hafva tvenne personer för öfver två och ett halft sekel sedan, antagligen under en predikan ristat sina namn:

Erlandt Jakobsson 1629
M. S. T. 1638.

På dörrarna till presterskapets stolar stå namnen:

Hans Jensen anno 1598 och
Lusianie dater.

Mycket i kyrkan erinrar om den katolska tiden. Nämnas kan endast ett i muren i sakristian anbragt vigvattenskärl.

Ousbyholms gård vid Ringsjöns väna strand har mycket gemensamt med denna kyrka. Slägt efter slägt, som der i de prydliga gemaken framlefvat sitt lif, hafva här fått sin sista, lugna hvilostad; här multna i det tysta, djupa, de jordiska kvarlefvorna af mången ädling.

Den första ätt, som historien antecknat på sitt minnesblad, såsom egare till Ousbyholm, är ätten *Skaldre till Osby 1440*. Studera vi de i kyrkan förvarade stensmonumenternas inskriptioner, så skola vi finna äfven denna ätt här representerad. På ett af dessa monument står bland annat:

„Her ligger begrafvit erlig, velbyrdig Anne Skaldre. Död den 8 Februari 1517“

Anne Skaldre kan med säkerhet antagas vara dotter till Björn Skaldre, som 1440 innehade Ousbyholm. Samme Skaldre bortgifte två sina döttrar till en Hollunger och en Saxtrup, hvilka slägter innehade gården gemensamt i öfver 100 år. Hvad ätten Saxtrup angår, så hafva vi åter här en minnesvärd, som bestyrker den historiens uppgifter. En stor huggen sten, å hvilken fältet prydes af herr och fru Saxtrups bilder, bär en ungefär så lydande inskription:

„Her ligger begrafvit erlig og velbyrdig man Björn Saxtrup till Osby gård, som hedensofvede i Herren den 20 februari anno 1576 og med sin Herre erlig og velbyrdig Frue, Frue Magdalena Bildt, hvilken Gud hedenkallede 1585. Gud gif fed dem en glædelig oppstaandelse!“

Det vill synas som skulle denne Saxtrup vara dotterson till förutnämnde Björn Skaldre.

Som vi veta, egdes Ousbyholm sedermera af många adliga slægter, hvilka nog till en del hafva fått hviloplatsen inom eller omkring Hörby kyrka, fastän ej något tydligt

minne häraf kvarlemnats, eller åtminstone nu kunnat upptäckas, förrän släkten Coch på 1690-talet uppträder som innehafvare af gården.

Jag måste nu bedja den benägne läsaren af dessa anteckningar göra sällskap ned i kyrkans grafhvalf. Vi öppna en midt framför altaret i plankgolfvet belägen lucka och stiga ned för en brant stentrappa. Här möter oss en sorglig syn. Vi trodde oss här skola få se en fridens boning med en del svarta kistor, vårdade och pyntade af kärleksrika händer, sträckta hit ned deruppe från lifvets tummelplats, men i stället skåda vi ett ordentligt benbus, sådant man ser oet under ett anatomiskt institutionshus, der missdådares och sjelfspillingars ben samlas och aldrig egnas en kärlekens tanke.

En förfärlig vandalism tyckes ha öfvergått detta grifhvalf. Hufvudskålar, ryggkotor, lösryckta underkäkben, öfver- och underarmben ligga tillsammans med murkna brädiappar af ramponerade kistor, beslag och namnplåtar i största oreda öfver hela golfvet. Ett balsamerat lik ligger utsträckt i en kista, som saknar lock.

Genom en sned glugg i den mot nordost vettande tjocka muren, banar sig en svag strimma af dagens härliga ljus ned öfver förödelsten. Kanhända högsommarsolen någon gång från sitt rosiga öster skickar dit ner en stråle, som under sin färd derinne blickar in i ett par tomma ögonhål — den skall förvisso ej stanna derinne länge, ty den — blyges öfver så mycken vandalism. Predikarens ord: *„allt är förgångligt under solen“* tränger sig ovilkorligen på sinnet och med bekländ hjertan lemna vi hvalfvet och tillsluta luckan, som verkligen borde, om utseendet dernere skall vara varaktigt, för alltid tillslutas.

Förödelsten har, enligt uppgift, skett på så sätt, att kistorna för ej så många år sedan blefvo upptagna och nedgräfvda i kyrkogården, men på vederbörlig befallning måste de uppgrävas igen och nedsättas på sin gamla plats. Genom denna omflyttning blef naturligtvis fullständig ramponering en följd och sedan har ej något gjorts i återställande syfte.

Ett namn från grifhvalfvet antecknades och skulle, enligt hvad det påstods, detta namn vara identiskt med den derstädes balsamerade. På en plåt stod en så lydande inskrift:

„Här hvilat Johan Christian Coch, född den 23/10 1727, död den 20/11 1802. Ende son och barn af öfverst löjtnanten och riddaren Corfitz Ludvig Coch och dess fru friherrinnan Ulrika Rosen.“

Tvenne präktiga vapensköldar förvaras inne i kyrkan. Den störste af dessa, ett arbete af utsökt konst, bär i tvenne halfält tre klöfverblad. Hvems minne den för efterverlden skulle tälja, vet man nu ej, emedan inskriften är af tiden förvittrad. Den andre, som bär i fältet ett hjul har en tysk inskrift, som i öfversättning lyder:

Gamla minnen i Hörby kyrka

Hans majestät konungens af Sverige välbestälte major, ädle och välborne herr Hans Heinrich von Rappoltz. Född i Schleschen år 1627 på pålinsöndag, död i Råby år 1690. Gud fröjde hans själ!

* * *

En välbehöflig restauration af såväl altarerik som predikstol utföres nu af målarmästare J. M. Pettersson i Hörby och kommunens ledande män hafva beslutat, att oförtöfvat efter en i ärendet hållen stämma, framdraga alla kyrkans *gamla minnen* i ljuset och genom en noggrann omvårdnad egna dem tillbörlig helgd, och skulle dessa enkla anteckningar i någon mån härför kunna väcka intresse, då är systemålet med desamma uppnått.

Johannes Hall.

Vissa årtal, inskriptioner och namn stämmer ej överens vid jämförelse mellan beskrivningen av Johannes Halls artikel och Gottfrid Björkelunds kapitel om kyrkan i hans bok Hörby sockens historia.

Avsnittet Hörby och Osbyholm är delvis byggt på Björkelunds kapitel men även på tidningsartiklar.

Jämför gärna de båda redogörelserna och dra en egen slutsats. Troligen ligger det till så att när ombyggnaden genomfördes 1895 kom en del av det gamla till skada eller förstördes.

Johannes Hall skrev sin artikel 1887 medan Gottfrid Björkelund utgav sin bok 1950.

Bilden berättar

Stora Nygatan. Hörby.

Stora Nygatan, numera Nygatan.